

2016, 1(2), 58-76

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Düzeyleri ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi

Investigation of Effective Factors and Critical Thinking Disposition Levels of Nursing Students

Hatice KAHYAOĞLU SÜT*, Nazlı Gül DEMİR

Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı, hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel tipte bu çalışma Şubat 2015 tarihinde 286 hemşirelik öğrencisi üzerinde yürütüldü. Veriler bir bilgi formu ve Kalifornia Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (KEDEÖ) kullanılarak toplandı. Ölçekten elde edilen toplam puan 420 olup, <280 düşük, 280 - 350 orta, >350 yüksek düzeyde eleştirel düşünmeyi göstermektedir.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalamasının 20.1 ± 1.4 ve KEDEÖ toplam puan ortalamasının 238.4 ± 17.5 olduğu bulundu. Yaş ile KEDEÖ'nin sistematiklik alt boyutu ve toplam skoru arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon saptandı ($p < 0.05$). Kardeş sayısı ile KEDEÖ'nin kendine güven alt boyut skoru arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon bulundu ($p < 0.05$). Sınıf düzeyi ile KEDEÖ'nin sistematiklik alt boyut ve toplam skoru arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon saptandı ($p < 0.05$). Anne eğitimi lise ve üstü olanların KEDEÖ analitik alt boyut puanı (45.6 ± 5.5), ilköğretim ve altı olanlardan (44.3 ± 5.5) anlamlı olarak yüksek bulundu ($p = 0.021$). Baba eğitimi lise ve üstü olanların KEDEÖ sistematiklik alt boyut puanı (34.3 ± 4.5), ilköğretim ve altı olanlardan (35.7 ± 5.2) anlamlı olarak düşük belirlendi ($p = 0.013$). Ders başarı durumu iyi olanların KEDEÖ analitik ($p < 0.001$), meraklılık ($p = 0.024$), kendine güven ($p = 0.010$), doğruyu arama

* Yazışma Adresi: Hatice Kahyaoğlu Süt, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye.

E-posta adresi: haticesut@yahoo.com / Tel: 0284 213 30 42-2116

Gönderim Tarihi: 29 Haziran 2016. Kabul Tarihi: 10 Ekim 2016.

($p = 0.001$) alt boyut ve toplam ($p < 0.001$) puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğu saptandı. Eleştirel düşünme dersini alanların KEDEÖ doğruyu arama ($p=0.025$) alt boyut ve toplam ($p=0.016$) puanları, anlamlı olarak yüksek bulundu. Eleştirel düşünme dersinin olumlu etkisi olduğunu düşünenlerin KEDEÖ analitik ($p=0.008$), doğruyu arama ($p=0.008$) alt boyut ve toplam ($p=0.012$) puanları anlamlı olarak yüksek bulundu.

Sonuç: Hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri düşüktür. Eleştirel düşünme eğilimlerini yaş, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitimi, ders başarı durumu, eleştirel düşünme dersini alma ve eleştirel düşüncelerinde dersin olumlu etkisinin olduğunu düşünme faktörleri etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, öğrenci, eleştirel düşünme

Abstract

Objectives: The aim of this study was to investigate the effective factors and critical thinking disposition levels of nursing students.

Material and Methods: The study was a cross-sectional study that was conducted on 286 nursing students on February 2015. Data were collected by using a questionnaire form and California Critical Thinking Dispositions Inventory (CCTDI). Total score that is obtained from the scale is 420 that shows <280 low, 280 - 350 middle, and >350 high critical thinkings.

Results: The mean age of students was 20.1 ± 1.4 and mean CCTDI total score was 238.4 ± 17.5 . Significantly positive correlations were found between age and the dimensions of a systematic and total score of CCTDI ($p < 0.05$). Number of siblings was positively correlated with confidence subscale scores of CCTDI ($p < 0.05$). The class level was positively correlated with the systematicity subscale and total scores of CCTDI ($p < 0.05$). Analyticity subscale score of students whose mother education is equal or higher high school (45.6 ± 5.5) was significantly higher than students whose mother education is equal or less primary school (44.3 ± 5.5). Systematicity subscale score of students whose father education is equal or higher high school (34.3 ± 4.5) was found significantly higher than students whose father education is equal or less primary school (35.7 ± 5.2). Student who have great course success were found significantly higher analytical ($p < 0.001$), curiosity ($p = 0.024$), self-confidence ($p = 0.010$), accurate search ($p = 0.001$) subscales and total ($p < 0.001$) scores of the CCTDI. Students who select critical thinking course had

significantly higher truth-seeking subscales ($p=0.025$) and total scores of CCTDI ($p=0.016$). Students who believe that positive effects of critical thinking course had higher analyticity ($p=0.008$), truth-seeking ($p=0.008$) subscales and total ($p=0.012$) scores of CCTDI.

Conclusion: Critical thinking disposition levels of nursing students is low. Age, number of siblings, class level, parents education, course success status, select of critical thinking course and believing positive effects of critical thinking course effective factors on critical thinking disposition levels.

Keywords: Nursing, student, critical thinking

© 2016 Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. Tüm Hakları Saklıdır.

---

1. Giriş

Eleştirme, bir şeyi iyi ya da kötü yönleriyle değerlendirme anlamına gelmektedir (Serefoğlu & Akbıyık, 2006). Eleştirel düşünme ise problem hakkında karar vermeden önce, problemin iyi yorumlanması için var olan bilginin gözden geçirilip değerlendirilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2002). Eleştirel düşünme, bireyin zihinsel bir titizlik görevi görerek her şeye inanmamasına, ileri sürülen iddiaların ve kanıtların altındaki açığa çıkmamış üstü kapalı varsayımları analiz etmesine, kaynağın güvenilirliğinin incelenmesine, bir problem veya sonuç üzerinde olabilecek en iyi düzeyde düşünebilmesine yardım eder (İskender & Karadağ, 2015).

Günümüz çağdaş eğitiminin amacı, hazır bilgileri eleştirmeden kabul eden bireyler yetiştirmek değil; neyi, niçin, nasıl öğrenmesi gerektiğini bilen, öğrendiği bilgileri kullanabilen, geliştiren ve yeni bilgiler üreten bireylerin yetiştirilmesidir. Bireyi, iyi düşünen birey yapan var olan zihinsel beceriler ya da yeteneklerden ziyade, araştırma yapmaya, doğruyu aramaya, entelektüel risk alma ve eleştirel düşünmeye olan yönelimidir (Akbıyık & Seferoğlu, 2006).

Hemşirelikte eleştirel düşünmeyi, "hemşirelik ve klinik karar verme süreçleri için temel bir beceri olduğunu; kavram olarak hemşirelik sürecinin aşamalarını göz önüne alarak bilgiyi toplayabilme, yorumlayabilme, analiz, sentez edebilme ve değerlendirebilme yeteneği" olarak tanımlamışlardır (Çıtak & Uysal, 2012; Maneval, Filburn, Deringer, & Lum, 2011).

Ulusal ve uluslararası tüm hemşirelik kuruluşları, eleştirel düşünmeyi hemşirelik uygulamalarının temel parçası ve hasta bakımı için anahtar bir rol olarak görmektedir (Dikmen & Usta, 2013). Hızla gelişen ve değişen sağlık sistemi içerisinde, uygulama alanlarında hızlı ve doğru kararların alınmasını gerektiren tüm

mesleklerde olduğu gibi hemşirelerin de değişime ayak uydurması eleştirel düşünme gücünü geliştirmeleri ile mümkündür (İskender & Karadağ, 2015). Hemşireler eleştirel düşünme ile birlikte yaratıcılıklarını geliştirerek, etkili olmayan eski müdahaleler yerine, sorunlara spesifik çözümler bulabilirler (Papathanasiou, Kleisariis, Fradelos, Kakou, & Kourkouta, 2014). Ülkemiz hemşirelerinde eleştirel düşünme eğilim düzeyinin, diğer ülkelerden daha düşük olduğu bildirilmiştir (Dikmen & Usta, 2013). Günümüz hemşirelerinin, yalnızca istenileni yapan değil, eleştirel düşünebilen ve karar verme becerileri ile sorumluluk alan sağlık profesyonelleri niteliğinde olmaları gerekmektedir (Dikmen & Usta, 2013). Araştırmalarda hemşirelerin eleştirel düşünme becerilerinin; iyi bir rol modeli ve iyi bir çevre, özel eğitim ve tartışma metotları, orijinal fikirler ve hasta problemlerine çözüm yolları aramalarının desteklenmesi ile artırılacağı belirlenmiştir (Myrick, & Yonge, 2002; Uçan, Taşçı, & Ovayolu, 2008).

Eleştirel düşünme tüm dünyada ve ülkemizde hemşirelik eğitimi ve uygulamalarında oldukça önemli bir konudur. Eğitim sürecinde eleştirel düşünme eğilim ve becerilerini geliştiren hemşireler, bu becerilerini klinik uygulamalar da olumlu bir şekilde kullanmaktadırlar. Klinik alanlarda kaliteli hizmet verebilecek hemşireler yetiştirebilmek için eğitimleri sırasında öğrencilere eleştirel düşünme becerisini kazandırmak önemlidir (Akça & Taşçı, 2009). Ülkemizde yapılan bir literatür inceleme çalışmasında, genel olarak hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük ve orta düzeyde olduğu bildirilmiştir. Eğitim sürecinde yürütülen eğitim modelinin hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeylerini olumlu etkilediği belirtilmiştir (Dikmen & Usta, 2013). İngiltere’de Ulusal Hemşire Derneği (1991), hemşirelik eğitimi sırasında kazanılan eleştirel düşünme becerisinin mezun hemşirelerde olması gereken önemli mesleki ve profesyonel bir nitelik olduğunu ifade etmiştir (Adams, Stover, & Whitlow, 1999). Hemşirelik öğrencilerine eğitim süresince eleştirel düşünme becerisini kazandırmak bir gerekliliktir. Bu araştırmanın amacı hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesidir.

Araştırmanın soruları

1. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri nasıldır?
2. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri üzerine etki eden faktörler nelerdir?

2. Gereç ve Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini Şubat 2015 tarihinde Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde eğitim gören n=541 öğrenci oluşturmuş olup, örneklem seçimine gidilmeden çalışmaya katılmaya gönüllü n=286 öğrenci ile araştırma yürütülmüştür. Araştırmaya dahil edilemeyenler, katılmayı kabul etmedikleri için (n=233) ya da okulu bırakma (n=12), devamsız (n=10) nedenlerle araştırmaya alınamamıştır. Hemşirelik bölümü eğitim sisteminde, araştırmanın yapıldığı tarih itibari ile örneklem grubunun %32.2'si eleştirel düşünme dersini seçmeli olarak almıştır. Eleştirel düşünme dersi, seçmeli ders olarak 2 yıldır, araştırmacılar dışında bir öğretim elemanı tarafından ders başlangıçta kendisi tarafından anlatılarak, sonrasında öğrenci grup çalışması ve karşılıklı eleştirel düşünme egzersizleri şeklinde yürütülmektedir. Kesitsel tipte bir araştırmadır.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgi formu ve Kalifornia Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği kullanıldı.

Bilgi Formu; araştırmacılar tarafından literatür incelenerek hazırlandı (Atay, Ekim, Gökkaya, & Sağım, 2009; Beşer & Kıssal, 2009; Bulut, Ertem, & Sevil, 2009; İskender & Karadağ, 2015; Özdelikara, Bingöl, & Görgeç, 2012). Öğrencilere çeşitli sosyo-demografik tanımlayıcı özellikler (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, mezun olunan lise, anne ve baba eğitim durumu, gelir düzeyi, sigara ve alkol kullanma durumu, kardeş sayısı) ve barınma yeri, ailenin genel yapısı, yaşamının çoğunu nerede geçirdiği, ders çalışma düzeni, ders başarı durumu, eleştirel düşünme dersini alma ve dersin olumlu etkisi olduğunu düşünmenin sorgulandığı 17 soruluk bir bilgi formu uygulandı.

Kalifornia Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği (KEDEÖ) (The California Critical Thinking Disposition Inventory-CCTDI); eleştirel düşünme eğilimi ve becerisini geliştirmek için kullanılan eğitim programlarının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. KEDEÖ Facione ve ark. Tarafından 1994 yılında geliştirilmiş olup, kuramsal ve psikometrik olarak test edilmiş yedi alt boyutu ve 75 maddesi vardır. Cronbach Alfa katsayısı 0.92 olarak belirlenmiştir. Ölçekten elde edilen toplam puan 420, <280 düşük, 280-350 orta, >350 yüksek düzeyde eleştirel düşünmeyi göstermektedir (Facione, Facione, & Sanchez, 1994). Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması Kökdemir tarafından 2003yılındayapılmıştır. Türkçe versiyonu 51 madde ve analitik, açık fikirlilik, meraklılık, kendine güven, doğruyu arama ve sistematiklik olarak 6 alt alt boyuttan

oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.88 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin değerlendirilmesinde, her maddesine verilen yanıtlar toplanarak her bir alt boyut için ham puanlar belirlenir. Elde edilen ham puanlar madde sayısına bölündükten sonra 10 ile çarpılarak en düşük ve en yüksek standart puanlar hesaplanır. Böylece ölçeğin alt boyutlarının her birinden minimum 10, maksimum 60 puan elde edilir. Ölçeğin 6 alt boyutunun toplamından en az 60 en fazla 360 puan alınır. Her bir alt boyutun 40 puandan düşük olması eleştirel düşünme eğiliminin düşük, 50 puandan yüksek olması eleştirel düşünme eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Toplam ölçek puanının ise 240'dan (40x6) düşük olması eleştirel düşünme eğiliminin düşük, 240 ile 300 arasında olması eleştirel düşünme eğiliminin orta, 300'den (50x6) fazla olması eleştirel düşünme eğiliminin yüksek olduğu gösterir (Kökdemir, 2003).

Veriler araştırmacılar tarafından şubat ayı içerisinde, çalışmaya katılmaya gönüllü öğrenciler üzerinde, öğrencilerin ders sonrası zamanlarına denk gelecek şekilde, çalışmanın amacı açıklanarak toplandı. Öğrencilerin bilgi formunu doldurması ortalama 20 dakika sürdü. Araştırmanın öğrenciler üzerinde yürütülebilmesi için Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından yazılı izin ve gönüllü öğrencilerden bilgilendirilmiş onam alındı.

İstatistiksel Analiz

Araştırma sonuçları, ortalama $\pm$ standart sapma olarak, kategorik sonuçlar sayı (%) olarak gösterildi. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında tek örneklem Kolmogorov Smirnov testi kullanıldı. Normal dağılım göstermeyen KEDEÖ'nin 6 alt boyut ve toplam puanları hesaplanarak bu puanların cinsiyet, anne eğitimi, baba eğitimi, sigara kullanımı, alkol kullanımı, sınıf ve ders başarı durumu, ders çalışma düzeni, eleştirel düşünme dersini alma durumu, eleştirel düşünme dersinin etkili olup olmadığına göre karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanıldı. Yaş ve kardeş sayısı ile KEDEÖ'nin 6 alt boyut ve toplam puanları arasındaki ilişkiyi incelemede Spearman korelasyon analizi kullanıldı. Korelasyon katsayısı 0-0.19 arası önemsiz ilişki, 0.20-0.39 arası zayıf ilişki, 0.40-0.69 arası orta düzeyde ilişki, 0.70-0.89 arası kuvvetli ilişki, 0.90-1.00 arası çok kuvvetli ilişki olarak yorumlandı (Alpar, 2016). Mezun olunan lise, gelir durumu, nerede kaldığı ve aile yapısına göre KEDEÖ'nin 6 alt boyut ve toplam puanlarının karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanıldı. KEDEÖ'nin iç tutarlılığını değerlendirmede, Cronbach alfa katsayısı hesaplandı. KEDEÖ'nin Cronbach alfa katsayısı .67 olarak bulundu. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20.0 istatistiksel paket programı kullanıldı. $p < 0.05$ değeri istatistiksel anlamlı olarak kabul edildi.

3. Bulgular

Çalışmaya katılan n=286 öğrencinin yaş ortalaması 20.1 ± 1.4 olup, %94.8'inin cinsiyetinin kız olduğu bulundu. Öğrencilerin kardeş sayısının 2.6 ± 1.2 , %53.5'inin Anadolu lisesi mezunu, %74.5'inin anne eğitim durumunun ilköğretim ve altı, %53.8'inin baba eğitim durumunun ilköğretim ve altı olduğu, %72.4'ünün gelirinin gidere eşit olduğu belirlendi. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%48.6) devlet yurdunda kaldığı, %9.4'ünün sigara, %14'ünün alkol kullandığı, %43.7'sinin aile yapısının koruyucu olduğu ve yarıdan fazlasının (%51.4) ilde yaşadıkları saptandı (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Tanımlayıcı Özellikleri (n=286)

	Ortalama $\pm$ Standart sapma (Minimum – Maksimum)	
Yaş	20.1 $\pm$ 1.4(18 – 25)	
Kardeş sayısı	2.6 $\pm$ 1.2(1 – 10)	
	n	(%)
Cinsiyet		
Erkek	15	5.2
Kadın	271	94.8
Mezun olduğu lise		
Düz	110	38.5
Anadolu	153	53.5
Meslek	23	8.0
Anne eğitimi		
İlköğretim ve altı	213	74.5
Lise ve üstü	73	25.5
Baba eğitimi		
İlköğretim ve altı	154	53.8
Lise ve üstü	132	46.2
Gelir durumu		
Gelir giderden az	50	17.5
Gelir gidere eşit	207	72.4
Gelir giderden fazla	29	10.1
Sigara kullanımı		
Hayır	259	90.6
Evet	27	9.4
Alkol kullanımı		
Hayır	246	86.0
Evet	40	14.0

Barınma yeri

Devlet Yurdu	139	48.6
Aile	24	8.4
Arkadaşlarıyla Evde	60	21.0
Tek Başına Evde	13	4.5
Özel Yurt	50	17.5

Ailenin öğrenciye davranışı*

Otoriter	27	9.5
Demokratik	80	28.0
Aşırı ilgili	45	15.7
Koruyucu	125	43.7
Diğer	9	3.1

Ailenin yaşadığı Yer

İl	147	51.4
İlçe	88	30.8
Köy	40	14.0
Kasaba	11	3.8

*Öğrencinin kendi ifadesi

Öğrencilerin (n=286) sınıf düzeyi dağılımlarını incelediğimizde,%32.5'inin I.sınıf, %30.8'inin II.sınıf, %21.3'ünün III.sınıf ve %15.4'ünün IV.sınıfta olduğu saptandı. Öğrencilerin %15.4'ünün düzenli ders çalıştığı, %22.7'sinin ders başarı durumlarının iyi olduğu, %32.2'sinin eleştirel düşünme dersini aldığı, %28'inin dersin eleştirel düşüncelerinde olumlu etkisinin olduğunu düşündüğü belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyi, Ders Çalışma Düzeni, Ders Başarı Durumu, Eleştirel Düşünme Dersini Alma Durumu ve Dersin Olumlu Etkisi Olduğunu Düşünme İlgili Özellikleri (n=286)

	n	%
Sınıf düzeyi		
I	93	32.5
II	88	30.8
III	61	21.3
IV	44	15.4
Ders Çalışma Düzeni		
Sınav zamanı	242	84.6
Düzenli	44	15.4

Ders Başarı Durumu*

Kötü	18	6.3
Orta	203	71.0
İyi	65	22.7

Eleştirel Düşünme Dersi**Alma Durumu**

Hayır	194	67.8
Evet	92	32.2

Eleştirel Düşünme Dersinin**Olumlu Etkisi Olduğunu****Düşünme**

Yok	206	72.0
Var	80	28.0

*Öğrencinin kendi ifadesi

Öğrencilerin KEDEÖ'nin alt boyut ve toplam skorlarına baktığımızda; minimum 181.5 ile maksimum 282.6 arasında değerler alan KEDEÖ'nin toplam puan ortalaması 238.4 ± 17.5 yani düşük olarak saptandı (Tablo 3).

Tablo 3. KEDEÖ'nin Alt Boyut ve Toplam Skorları

	Ortalama $\pm$ Standart sapma	Minimum	Maksimum
Analitik	44.6 $\pm$ 5.5	22.0	58.0
Açık Fikirlilik	31.6 $\pm$ 3.9	20.0	48.3
Meraklılık	43.4 $\pm$ 5.7	17.7	58.8
Kendine Güven	43.9 $\pm$ 6.1	18.5	60.0
Doğruyu arama	39.7 $\pm$ 4.8	21.4	52.8
Sistematiklik	35.0 $\pm$ 4.9	21.6	51.6
Toplam	238.4 $\pm$ 17.5	181.5	282.6

KEDEÖ'nin alt boyut ve toplam skorları ile cinsiyet, mezun olunan lise, gelir durumu, sigara ve alkol kullanma durumu, barınma yeri, ailesinin öğrenciye davranış tarzı ve ailesinin yaşadığı yer arasında karşılaştırma yapıldığında anlamlı fark bulunmadı ($p > 0.05$). Anne eğitimi lise ve üstü olanların KEDEÖ analitik alt boyut puanı (45.6 $\pm$ 5.5), ilköğretim ve altı olanlardan (44.3 $\pm$ 5.5) anlamlı olarak yüksek bulundu ($p = 0.021$). Baba eğitimi lise ve üstü olanların KEDEÖ sistematiklik alt boyut puanı (34.3 $\pm$ 4.5), ilköğretim ve altı olanlardan (35.7 $\pm$ 5.2) anlamlı olarak düşük belirlendi ($p = 0.013$) (Tablo 4).

Tablo 4. KEDEÖ'nin 6 Alt Boyut ve Toplam Puanları ile Tanımlayıcı Özelliklerin Karşılaştırılması

	Analitik	Açık Fikirlilik	Meraklılık	Kendine Güven	Doğruyu arama	Sistematiklik	Toplam
Cinsiyet							
Erkek	35.8±6.5	45.6±5.8	30.8±3.9	45.5±6.7	45.1±5.3	40.5±5.7	243.7±21.6
Kadın	35.0±4.8	44.5±5.5	31.6±3.9	43.3±5.6	43.9±6.1	39.6±4.8	238.1±17.3
p	0.409	0.620	0.397	0.183	0.436	0.718	0.579
Mezun olduğu lise							
Düz	44.5±6.0	31.3±3.8	44.0±5.4	44.4±6.1	40.0±5.2	35.7±5.2	240.0±19.4
Anadolu	44.5±4.8	32.0±3.7	43.1±5.7	43.5±5.9	39.7±4.5	34.6±4.7	237.4±16.0
Meslek	45.6±7.4	30.9±5.5	42.7±7.6	45.3±7.4	38.6±5.7	35.2±5.1	238.3±18.9
p	0.537	0.114	0.322	0.283	0.274	0.202	0.396
Anne eğitimi							
İlköğretim ve altı	44.3±5.5	31.8±3.7	43.2±5.5	43.9±6.2	39.5±5.1	35.1±5	237.9±18.1
Lise ve üstü	45.6±5.5	31.1±4.3	44.1±6.6	44.3±5.9	40.4±4.3	34.8±5	240.2±15.9
p	0.021	0.060	0.152	0.635	0.321	0.631	0.280
Baba eğitimi							
İlköğretim ve altı	44.2±5.5	31.8±3.7	43.2±5.5	44.1±6.1	39.6±5.1	35.7±5.2	238.6±17.9
Lise ve üstü	45.1±5.6	31.5±4.1	43.7±6.1	43.9±6.2	39.9±4.6	34.3±4.5	238.3±17.3
p	0.102	0.501	0.363	0.583	0.984	0.013	0.948
Gelir durumu							
Gelir giderden az	44.0±5.9	31.6±4.1	43.6±5.8	44.7±5.8	38.9±5.7	35.1±4.1	238.0±17.1
Gelir gidere eşit	44.7±5.6	31.8±3.9	43.3±5.8	44.0±6.3	40.0±4.7	35.0±5.2	238.8±17.9
Gelir giderden fazla	45.1±4.6	31.1±3.4	44.0±5.2	42.9±5.8	38.8±4.5	35.3±4.8	237.2±16.5
p	0.825	0.657	0.947	0.325	0.167	0.898	0.867
Sigara kullanımı							
Hayır	44.6±5.5	31.7±3.8	43.4±5.6	43.9±6.1	39.8±4.8	35.1±4.9	238.4±17.5
Evet	44.8±6.3	31.1±4.8	43.9±7.3	44.6±6.6	39.4±5.5	34.8±5.6	238.6±18.5
p	0.807	0.331	0.285	0.476	0.390	0.690	0.909
Alkol kullanımı							
Hayır	44.6±5.4	31.7±3.8	43.5±5.6	44±6.1	39.7±4.9	34.9±4.8	238.4±17.5
Evet	44.7±6.2	31.3±4.4	42.9±6.8	43.9±6.6	39.6±5	36.2±5.7	238.6±18.4
p	0.693	0.365	0.584	0.868	0.732	0.205	0.641

Barınma yeri

Devlet Yurdu	44.7±5.6	31.8±4	43.5±5.6	43.9±6.1	39.7±4.8	35±4.8	238.5±17.0
Aile	43.8±5.1	30.7±2.8	43.3±4.4	42.7±5.4	40.2±4.9	34.8±5.9	235.5±18.9
Arkadaşlarımla Evde	44.3±5.3	31.5±4.1	43.3±5.9	43.5±5.9	39.5±4.7	34.8±4.2	236.7±16.0
Tek Başıma Evde	42.2±7.5	32.8±5.6	41.5±9.9	43.1±9.3	39.2±6.6	34.4±6.5	233.1±23.8
Özel Yurt	45.6±5.3	31.7±3.2	44.1±5.4	45.8±5.8	40±5	35.9±5.6	243.2±18.2
p	0.296	0.719	0.907	0.169	0.771	0.486	0.179

Ailenin öğrenciye**davranış tarzı**

Otoriter	44.8±5.4	32.3±4.7	43.6±5.4	42.5±7.7	39.3±5.4	35.0±5.8	237.5±18.2
Demokratik	45.0±6.2	31.8±3.8	44.1±6.1	45.2±6.1	40.5±4.9	36.0±5.4	242.6±18.3
Aşırı ilgili	44.1±5.5	31.6±4.0	44.0±6.3	43.8±6.0	40.4±4.4	35.0±5.1	238.9±18.3
Koruyucu	44.3±5.1	31.5±3.7	42.6±5.4	43.5±5.7	38.9±4.9	34.4±4.3	235.3±16.1
Diğer	46.7±5.3	30.6±4.8	45.4±6.2	46±6.8	41.3±2.7	35.7±5.4	245.8±20.0
p	0.551	0.636	0.196	0.168	0.065	0.310	0.063

Hemşirelik bölümü III-IV. sınıf öğrencilerinin KEDEÖ *analitik* ($p=0.039$), *doğruyu arama* ($p=0.030$), *sistemlilik* ($p=0.039$) alt boyut ve *toplam* ($p=0.002$) puanları, I-II. sınıf öğrencilerinin puanlarından istatistiksel anlamlı olarak yüksek olduğu bulundu. Ders başarı durumu iyi olanların KEDEÖ *analitik* ($p<0.001$), *meraklılık* ($p=0.024$), *kendine güven* ($p=0.010$), *doğruyu arama* ($p=0.001$) alt boyut ve *toplam* ($p<0.001$) puanları ders başarı durumu orta ve altı olan öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu belirlendi. Eleştirel düşünme dersini alanların KEDEÖ *doğruyu arama* ($p=0.025$) alt boyut ve *toplam* ($p=0.016$) puanları dersi almayanların puanlarından anlamlı olarak yüksek bulundu. Eleştirel düşünme dersinin olumlu etkisi olduğunu düşünenlerin KEDEÖ *analitik* ($p=0.008$), *doğruyu arama* ($p=0.008$) alt boyut ve *toplam* ($p=0.012$) puanları dersi almayanların puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edildi (Tablo 5).

Tablo 5. KEDEÖ'nin 6 Alt Boyut ve Toplam Puanları ile Sınıf Düzeyi, Ders Çalışma Düzeni, Ders Başarı Durumu, Eleştirel Düşünme Dersini Alma Durumu ve Dersin Olumlu Etkisi Olduğunu Düşünme İlgili Özelliklerinin Karşılaştırılması

	Analitik	Açık Fikirlilik	Meraklılık	Kendine Güven	Doğruyu arama	Sistematiklik	Toplam
Sınıf düzeyi							
I-II	44.1±5.5	31.3±3.6	43.1±5.4	43.6±5.9	39.1±4.8	34.5±4.6	236.0±16.6
III-IV	45.3±5.4	32.1±4.2	43.9±6.2	44.5±6.4	40.6±4.8	35.8±5.3	242.5±18.5
p	0.039	0.210	0.079	0.063	0.030	0.039	0.002
Ders Çalışma Düzeni							
Sınav zamanı	44.6±5.6	31.6±4	43.4±5.7	43.9±6.1	39.6±4.9	35.1±5	238.2±17.8
Düzenli	44.5±4.9	32.1±3.4	43.7±6	44.3±6.3	40.6±5	34.6±5	239.8±16.7
p	0.816	0.363	0.580	0.661	0.231	0.555	0.662
Ders Başarı Durumu							
Orta ve altı	44.0±5.6	31.7±3.9	42.9±6.0	43.5±6.3	39.2±4.9	34.9±5.0	236.4±17.9
İyi	46.6±4.5	31.4±3.8	45±4.5	45.6±4.9	41.5±4.4	35.5±4.5	245.6±14.4
p	<0.001	0.491	0.024	0.010	0.001	0.361	<0.001
Eleştirel Düşünme Dersi Alma Durumu							
Hayır	44.3±5.5	31.3±3.8	43.5±5.7	43.8±6.4	39.3±4.7	34.7±4.9	237±17.4
Evet	45.2±5.5	32.4±4	43.3±5.9	44.4±5.5	40.6±5.1	35.7±5.1	241.6±17.6
p	0.070	0.050	0.936	0.449	0.025	0.087	0.016
Dersin olumlu etkisi							
Hayır	44.2±5.5	31.4±3.9	43.4±5.7	43.8±6.4	39.3±4.8	34.9±5	237±17.6
Evet	45.7±5.6	32.4±3.9	43.6±5.9	44.4±5.4	40.9±4.8	35.5±4.9	242.3±17.1
p	0.008	0.106	0.605	0.493	0.008	0.419	0.012

Yaş ile KEDEÖ'nin *sistematiiklik* alt boyut ($r=0.134$) ve *toplaml* skoru ($r=0.135$) arasında pozitif yönde istatistiksel anlamlı fakat önemsiz güçte korelasyon bulundu ($p < 0.05$). Buna göre yaş arttıkça öğrencilerin *sistematiiklik* alt boyut ve *toplaml* skoru da artmaktadır. Kardeş sayısı ile KEDEÖ'nin *kendine güven* alt boyut skoru arasında pozitif yönde istatistiksel anlamlı fakat önemsiz güçte korelasyon katsayısı bulundu ($p < 0.05$). Buna göre kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin *kendine güven* alt boyut skoru da artmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Yaş ve Kardeş Sayısı ile KEDEÖ'nin 6 Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Spearman Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

	Analitik	Açık Fikirlilik	Meraklılık	Kendine Güven	Doğruyu arama	Sistematiiklik	Toplam
Yaş	0.113	0.024	0.116	0.052	0.095	0.134*	0.135*
Kardeş sayısı	-0.012	0.014	-0.013	0.130*	-0.055	0.054	0.057

* $p < .05$

4. Tartışma

Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi, eğitim sürecinde eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik girişimlerin belirlenmesi açısından son derece önemlidir.

Çalışmamızda öğrencilerin KEDEÖ'ye göre eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalara baktığımızda; son sınıf hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin düşük olduğu (İskender & Karadağ, 2015), sağlık yüksek okulu öğrencilerinin de eleştirel düşünme düzeylerinin düşük olduğu bildirilmiştir (Atay ve ark., 2009; Kantek, Öztürk, & Gezer, 2010). Bazı çalışmalarda ise öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinin orta seviyede olduğu tespit edilmiştir (Özdelikara ve ark., 2012; Yılmaz, 2010). Çinli ve Avusturyalı hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada ise Avusturyalı öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin orta seviyede, Çinli öğrencilerin düşük seviyede olduğu belirlenmiş olup Avusturya'da bağımsız ve özgün düşünmenin daha iyi olmasının eleştirel düşünme üzerinde olumlu etken olduğu düşünülmüştür (Twari, Lai, So, & Yeun, 2003). Dünya'da ve ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyi puanlarının istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Hemşirelik

öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyinin istenilen düzeyde olmamasının en önemli nedenleri kültürel farklılıklar ve eğitim sistemindeki farklılıklar olabilir.

Çalışmamızda anne eğitimi lise ve üstü olanların KEDEÖ analitik alt boyut puanı, ilköğretim ve altı olanlardan anlamlı olarak yüksek olduğu, baba eğitimi lise ve üstü olanları KEDEÖ sistematiklik alt boyut puanı, ilköğretim ve altı olanlardan anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur. Bir çalışmada öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinde anne eğitim durumunun çok önemli olmadığı ve okuryazar olmayan anne ile üniversite mezunu olan annenin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye etkisinin benzer olduğu bildirilmiştir (Özdemir, 2005). Babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin, babası okur-yazar olan ve lise mezunu olan öğrencilerden anlamlı olarak düşük olduğu belirlenmiştir (İskender & Karadağ, 2015). Anne ve baba eğitim durumu ile KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamış olup, baba eğitim durumu lise ve üzeri olanların sadece doğruyu arama alt boyutu puan ortalamasının anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır (Özdelikara & ark., 2012). Yapılan bazı çalışmalarda da eleştirel düşünme düzeyi ile anne baba eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir (Öztürk & Ulusoy, 2008; Bulut ve ark., 2009; Dil & Öz, 2005). Bireyin eleştirel düşünebilme becerisinin gelişmesinde anne ve babanın önemli bir rol modelidir. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin gelişmesinde sadece anne babanın eğitim durumunun değil, anne babanın kendi eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeleri ile de çocukları üzerinde olumlu etkisi olabileceği düşünülmelidir.

Çalışmamızda hemşirelik bölümü III-IV. sınıf öğrencilerinin KEDEÖ analitik, doğruyu arama, sistematiklik alt boyut ve toplam puanları, I-II. sınıf öğrencilerinin puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyi ile KEDEÖ'nin sistematiklik alt boyut ve toplam skoru arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Buna göre sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin sistematiklik alt boyut ve toplam skoru da artmaktadır. Bir çalışmada III. ve IV. sınıf hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin kendine güven ve meraklılık alt boyut puan ortalamalarının I. ve II. sınıf öğrencilerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Atay ve ark., 2009). IV. sınıf öğrencilerinin, I. ve II. sınıf öğrencilerine göre eleştirel düşünme düzeylerinin daha yüksek olduğu (Beşer & Kıssal, 2009), IV. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (Zaybak & Khorsid, 2006). Lisans öğrencilerinde sınıf yükseldikçe eleştirel düşünme düzeyinin arttığı ve yüksek lisans öğrencilerinde puan ortalamalarının en yüksek seviyeye ulaştığı belirlenmiştir (Öztürk & Ulusoy, 2008). Hemşirelik öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça eğitim

sürecinin ve klinik uygulama deneyimlerinin katkıları ile eleştirel düşünme eğilim düzeylerinde artış görülmektedir.

Çalışmamızda ders başarı durumu iyi olanların KEDEÖ analitik, meraklılık, kendine güven, doğruyu arama alt boyut ve toplam puanlarının, ders başarı durumu orta ve altı olan öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir çalışmada öğrencilerin akademik başarı ve KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasında, akademik başarısının iyi olduğunu ifade eden öğrencilerin toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Özdelikara ve ark., 2012). Öğrencilerin ders not ortalamaları arttıkça eleştirel düşünme düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir (Öztürk & Ulusoy, 2008). Öğrencilerin akademik performansları ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında pozitif ilişki bildirilmiştir (Ghazivakılı ve ark., 2014). Ders başarı durumunun iyi olması, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri üzerinde olumlu etkili olup, eleştirel düşünme düzeylerini artırmaktadır.

Çalışmamızda eleştirel düşünme dersini alanların KEDEÖ doğruyu arama alt boyut ve toplam puanları dersi almayanların puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Eleştirel düşünme dersinin olumlu etkisi olduğunu düşünenlerin KEDEÖ analitik, doğruyu arama alt boyut ve toplam puanlarının dersi almayanların puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Hemşirelik 1. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada; Probleme Dayalı Öğrenme tekniğinin kullanıldığı sınıfta eleştirel düşünme düzeyi puanının orta düzeyde, normal ders anlatım tekniğinin kullanıldığı sınıfta ise eleştirel düşünme düzeyi puanının düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir (Twiarive ark., 2006). Deneysel bir çalışmada ise eleştirel düşünmenin beceri temelli olarak verildiği Deney-1 grubunun, son test toplam puan ortalamasının, eleştirel düşünmenin konu temelli öğretildiği Deney-2 grubunun son test toplam puan ortalamasından daha yüksek çıktığı bildirilmiştir (Aybek, 2007). Eleştirel Düşünme dersinin alınması ve derslerde Probleme Dayalı Öğrenme tekniği kullanılarak, eleştirel düşünmenin beceri temelli öğretilmesinin, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim düzeylerini artıracaklarını düşünmekteyiz.

Çalışmamızda yaş ile KEDEÖ'nin sistematiklik alt boyut ve toplam skoru arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre yaş arttıkça öğrencilerin sistematiklik alt boyut ve toplam skoru da artmaktadır. Bazı çalışmalarda öğrencilerin yaş artışı ile eleştirel düşünme düzeylerinin de arttığı, öğrencilerden 20-21 yaş grubunda olanların KEDEÖ puan ortalamaları ileri yaş gruplarından daha düşük olduğu, eleştirel düşünme puanının ileri yaş grubunda arttığı belirlenmiştir (Öztürk & Ulusoy, 2008; İskender & Karadağ, 2015; Ghazivakılı ve ark., 2014; Wangensteen, Johansson, Björkström, & Nordström, 2010). Yapılan

çalışmalarda yaş arttıkça hemşirelik öğrencilerinin okul ve klinik alanlarda kazandıkları deneyimlerin artması ile paralel eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Çalışmamızda kardeş sayısı ile KEDEÖ'nin kendine güven alt boyut skoru arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin kendine güven alt boyut skoru da artmaktadır. Yapılan çalışmalarda da kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu bağımsız değişkenlerine göre eleştirel düşünme puan ortalaması incelenmiş, KEDEÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (İskender & Karadağ, 2015; Öztürk & Ulusoy, 2008). Çalışmamız sonucuna göre ise, kardeş sayısındaki artış öğrencinin kendine güven düzeyini artırarak, eleştirel düşünmesinde ve düşüncelerini paylaşabilmesinde olumlu etkili olmaktadır.

5. Sonuç

Çalışmamız sonucuna göre hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri düşük olup, eleştirel düşünme eğilimlerini yaş, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitimi, ders başarı durumu, eleştirel düşünme dersini alma ve eleştirel düşünmelerinde dersin olumlu etkisinin olduğunu düşünme faktörleri etkilemektedir. Bu çalışma sonuçlarının, eğitim sürecinde hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik girişimlerin belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamız sonuçları doğrultusunda; hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeylerini artırmaya yönelik olarak I. sınıf ders müfredatına Eleştirel Düşünme dersinin zorunlu ders olarak eklenmesi, eleştirel düşünme becerisinin derslerde konuları tartışırken eğitimciler ve öğrenciler tarafında aktif olarak kullanılması, eğitimciler tarafından öğrencilerin hasta bakımına ve uygulamalara yönelik sorgulayan, karar verme becerisini kullanan bir kimlik kazanmaları için teşvik edilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Adams, M. H., Stover, L. M., & Whitlow, J. F. (1999). A longitudinal evaluation of baccalaureate nursing students' critical thinking abilities. *Journal of Nursing Education*, 38(3), 139-141.
- Akça, N.K. ve Taşçı, S. (2009). Hemşirelik eğitimi ve eleştirel düşünme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 187-106.
- Alpar, R. (2016). *Uygulamalı İstatistik ve Geçerlilik Güvenirlik*, Detay Yayıncılık, Ankara, s: 419.
- Atay, S., Ekim, E., Gökkaya, S., & Sağım, E. (2009). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 16(1), 39–46.
- Aybek, B. (2007). Konu ve beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ve düzeyine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 43-60.
- Beşer, A. & Kıssal, A. (2009). Critical thinking dispositions and problem solving skills among nursing students. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(3), 88-94.
- Bulut, S., Ertem, G. ve Sevil, Ü. (2009). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(2), 27-38.
- Chang, M. J., Chang, Y. J., Kuo, S. H., Yang, Y.H., & Chou, F.H. (2011). Relationships between critical thinking ability and nursing competence in clinical nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 20(21-22), 3224-32.
- Çıtak, E. A. & Uysal, G. (2012). Kavram analizi: Eleştirel düşünme. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(3), 3-9.
- Dikmen, Y. D. & Usta, Y. Y. (2013). Hemşirelikte eleştirel düşünme: Literatür incelemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 31-38.
- Dil, S. & Öz, F. (2005). Hemşirelik Yüksekokulu ve Beslenme ve Diyetetik Bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini etkileyen faktörler. *Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Dergisi*, 1(1), 12-25..
- Facione, N. C., Facione, P. A., & Sanchez, M. A. (1994). Critical thinking disposition as a measure of competent clinical judgment: The development of the California critical thinking disposition inventory. *Journal of Nursing Education*, 33(8), 345-49.

- Ghazivakili, Z., Nia, R.N., Panahi, F., Karımı, M., Gholsorkhi, H., & Ahmadi, Z. (2014). The role of critical thinking skills and learning styles of university students in their academic performance. *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism*, 2(3), 95-104.
- İskender, M. D. & Karadağ, A. (2015). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), 3-11.
- Kantek, F., Öztürk, N., & Gezer, N. (2010). Bir sağlık yüksekokulunda öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. Conference on New Trends in Education and Their Implications. 11-13 Kasım 2016, Antalya, Türkiye, 3 Ekim 2016, <http://www.icone.org/FileUpload/ks59689/File/41.pdf>
- Kökdemir, D. (2003). Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maneval, R. E., Filburn, M. J., Deringer, S. O., Susan O., & Lum, G. D. (2011). Concept Mapping: Does it improve critical thinking ability in practical nursing students? *Nursing Education Perspectives*, 32(4), 229-233.
- Myrick, F., & Yonge, O. (2002). Preceptor behaviors integral to the promotion of student critical thinking. *Journal for Nurses in Staff Development*, 18(3), 127-133.
- Özdelikara, A., Bingöl, G. ve Görgeç, Ö. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve bunu etkileyen faktörler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(3), 219-226.
- Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-17.
- Özer, N. (2002). Kritik düşünme. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(2), 63-67.
- Öztürk, N. & Ulusoy, H. (2008). Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1), 15-25.
- Papathanasiou, I. V., Kleisaris, C.F., Fradelos, E. C., Kakou, K., & Kourkouta, L. (2014). Critical thinking: The development of an essential skill for nursing students. *Acta Informatica Medica*, 22(4), 283-286.
- Serefoğlu, S. S., & Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30, 193-200.

- Twari, A., Lai, P., So, M., & Yuen, K. (2006). Comparison of the effects of problem-based learning and lecturing on the development of students critical thinking. *Medical Education*, 40(6), 547-554.
- Tiwari, A., Avery, A., & Lai, P. (2003). Critical thinking disposition of Hongkong Chinese and Australian nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 44(3), 298–307.
- Uçan, Ö., Taşcı, S., & Ovayolu, N. (2008). Eleştirel düşünme ve hemşirelik. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7), 17-27.
- Wangensteen, S., Johansson, I. S., Björkström, M. E., & Nordström, G. (2010). Critical thinking dispositions among newly graduated nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 66(10), 2170-81.
- Yılmaz, E. D. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Zaybak, A., & Khorsid, L. (2006). Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 22(2), 137-146.